

РОЗРОБКА ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Анотація. Розкрито роль аналізу ефективності використання основних виробничих засобів, встановлено важливі фактори, що на неї впливають, розроблено пропозиції щодо поліпшення ефективності застосування основних засобів.

Аннотация. Раскрыта роль анализа эффективности использования основных производственных средств, установлены важные факторы, которые на нее влияют, разработаны рекомендации относительно улучшения эффективности использования основных средств.

Annotation. The role of the efficiency analysis of the basic industrial means use is disclosed, important factors which influence it are established, recommendations concerning improvement of efficiency of the basic means use are developed.

Ключові слова: основні засоби, фондвіддача, ефективність використання основних засобів.

Ефективність діяльності будь-якого підприємства залежить від певних чинників. Останніми роками збільшилось значення речових факторів виробництва – основних засобів. Проблемою є їхнє збереження, переоснащення для подальшої роботи на підприємстві. Збільшення обсягу виробництва відбувається завдяки ефективному використанню основних засобів. Отже, проблема ефективності стає на перший план у процесі вивчення і дослідження роботи підприємств.

Аналіз наявності та стану основних засобів підприємства дає можливість розраховувати показники та шляхи підвищення ефективності їхнього використання, прогнозувати необхідність залучення коштів для придбання нових основних фондів у зв'язку фізичним зношенням наявних. Вивчення основних фондів підприємства дуже важливе для аналізу та пошуку шляхів підвищення ефективності виробництва.

В економічній літературі вивчення питань підвищення економічної ефективності використання й оновлення основних засобів привертає увагу багатьох вітчизняних науковців: Булах Л. А. [1], Кіндрацької Г. І. [2], Мацибори В. І. [3], Федорчука О. М. [4] та ін.

Метою даної роботи є аналіз та дослідження впливу факторів на ефективність використання основних засобів і розробка пропозицій щодо її підвищення.

Відповідно до сформульованої мети передбачається виконання таких завдань: обґрунтувати теоретичні основи економічної ефективності використання основних засобів підприємства, побудувати економіко-математичну модель впливу різних факторів на фондвіддачу, запропонувати напрями підвищення ефективності використання виробничих фондів.

Об'єктом дослідження є основні засоби підприємства.

Предметом даного дослідження є ефективність використання основних засобів підприємства та розробка пропозицій щодо її поліпшення.

Будь-який виробничий процес може здійснюватися лише за допомогою певних машин, обладнання, які розташовуються в певних приміщеннях. Матеріальною основою цього процесу виступають, насамперед, засоби праці, які характеризують технічний та економічний рівні розвитку суспільства й виступають необхідним елементом виробництва, обігу та надання послуг. На підприємствах сукупність застосовуваних засобів праці набуває економічної форми основних виробничих засобів. Основні засоби – одна з найважливіших частин і засобів виробництва [1]. Розглядаючи основні засоби, слід зазначити, що основні виробничі засоби – це частина постійного виробничого капіталу, яка виступає у формі засобів праці, поступово (протягом багатьох виробничих циклів, що повторюються) зношується, не змінюючи своєї натуральної форми, частинами переносить свою вартість на виготовлений продукт [2].

В умовах ринкових відносин особливої актуальності набуває питання підвищення економічної ефективності використання основних засобів як одного з найважливіших чинників підвищення фінансового стану підприємства.

Підприємствам важливо знати, якою ціною виробляється їх продукт, скільки основних засобів брало участь у його створенні [3].

Розвиток промисловості, рівень і темпи виробництва продукції та підвищення продуктивності праці значною мірою залежать від забезпеченості підприємств основними засобами, а також від ефективності їх використання. Проаналізуємо рівень забезпеченості основними засобами на досліджуваному підприємстві, а саме ВАТ "Турбоатом" міста Харкова (табл. 1).

Таблиця 1

Рівень забезпеченості основними засобами ВАТ "Турбоатом"

Показник	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. у % до 2008 р.
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн	222 267	228 933	237 930,5	107,05
Середньорічна чисельність працівників, осіб	4 929	4 827	4 938	100,18
Фондовіддача на 1 грн вартості основних фондів, грн	1,95	2,99	3,96	203,27
Фондоозброєність, тис. грн	45,09	47,43	48,18	106,85

Дані табл. 1 свідчать про зростання забезпеченості ВАТ "Турбоатом" основними засобами протягом 2008 – 2010 рр., що пояснюється зростанням середньорічної вартості основних фондів швидшими темпами, ніж чисельність працівників. У 2010 р. порівняно з 2008 р. фондовіддача зросла на 103,27 % і становила 3,96. Фондоозброєність за цей же період зросла на 6,85 %, з 45,09 тис. грн до 48,18 тис. грн, що відбулося за рахунок зростання середньорічної вартості основних фондів.

Наявність планових та фактичних параметрів кількісних і якісних характеристик у плані підприємства дає змогу виконати факторний аналіз стосовно додержання цих планових параметрів та їхнього впливу на їх кінцевий результат – фондовіддачу основних виробничих засобів.

Потрібно мати на увазі, що показник фондовіддачі складний, на нього впливає безліч факторів, значна частина яких між собою пов'язана (табл. 2).

Таблиця 2

Визначення впливу факторів на ефективність використання основних засобів у ВАТ "Турбоатом"

Показник	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. у % до 2008 р.
1	2	3	4	5
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн	433 069	683 541	942 329	509 260

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	222 267	228 933	237 930,5	15 663,5
у т.ч. машин і обладнання	88 081,5	87 320,5	94 041,5	106,77
Питома вага машин і обладнання	0,396	0,38	0,4	0,004
Фондовіддача на 1 грн вартості основних фондів, грн	1,95	2,99	3,96	2,01
Фондовіддача на 1 грн вартості машин і устаткування, грн	4,92	7,87	9,9	4,98

Розрахуємо вплив різних факторів на показник фондовіддачі:

1. Вплив величини основних засобів: $(433069/237930,5) - 1,95 = -0,129$ (грн).
2. Вплив питомої ваги машин та обладнання: $0,4 \times 4,92 - 1,95 = 0,018$ (грн).
3. Вплив фондовіддачі машин та обладнання: $3,96 - 0,4 \times 4,92 = 1,992$ (грн).

Таким чином, у 2010 р. порівняно з 2008 р. чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, що вироблялась на ВАТ "Турбоатом", зросла на 509 260 тис. грн. За рахунок зростання основних виробничих фондів фондовіддача, навпаки, зменшилась на 0,129 (грн). За рахунок зростання питомої ваги машин та обладнання на 0,004 фондовіддача зросла на 0,018 (грн). За рахунок зростання фондовіддачі машин та обладнання у 2010 р. порівняно з 2008 р. фондовіддача зросла на 1,992 (грн).

Поряд з вищенаведеними факторами не можна встановити вплив інших факторів, які не є складовою частиною фондовіддачі, а стосуються її лише побічно. Такими показниками візьмемо: коефіцієнт фінансової стабільності, питому вагу матеріальних витрат у собівартості реалізованої продукції, фондоозброєність, коефіцієнт використання виробничої потужності.

Вплив цих факторів можна встановити за допомогою побудови економіко-математичної моделі, задля цього будуть використані дані фінансової звітності ВАТ "Турбоатом" за 2008 – 2010 рр. Для побудови цієї моделі необхідно скористатися програмою MS Excel. Після проведених розрахунків економіко-математична модель впливу факторів на фондовіддачу має такий вигляд:

$$y = -36,4942 + 0,414763x_1 + 1,66128x_2 + 0,716664x_3 + 5,58425x_4, \quad (1)$$

де y – фондовіддача;

- x_1 – коефіцієнт фінансової стабільності;
- x_2 – питома вага матеріальних витрат у собівартості реалізованої продукції;
- x_3 – фондоозброєність;
- x_4 – коефіцієнт використання виробничої потужності.

Тобто можна побачити, що всі фактори позитивно впливають на значення оборотних активів, окрім вільного члена. Збільшення впливу цих факторів – резерв підвищення ефективності не тільки основних засобів, а й виробництва в цілому.

Найбільший позитивний вплив на фондівдачу здійснює питома вага матеріальних витрат у собівартості реалізованої продукції, оскільки коефіцієнт перед цим фактором у наведеній моделі найбільший і складає 5,5842.

Найменший позитивний вплив на фондівдачу здійснює такий показник, як коефіцієнт фінансової стабільності, тому що коефіцієнт перед цим фактором найменший і складає 0,4147.

Таким чином, дану економіко-математичну модель можна використовувати для визначення впливу даних факторів на значення фондівдачі підприємства ВАТ "Турбоатом" у найближчому майбутньому.

Але підприємству також необхідно займатись пошуками резервів підвищення ефективності використання основних засобів, які містяться у збільшенні тривалості роботи машин та механізмів. У цілому сукупність резервів покращення використання основних фондів підприємства може бути поділена на три великих групи [4]:

1. Технічне вдосконалення засобів праці: заміна застарілої техніки, модернізація обладнання, механізація допоміжних та обслуговуючих виробництв, розвиток винахідництва та раціоналізаторства.

2. Збільшення тривалості роботи машин та обладнання за рахунок: ліквідації незадіяного обладнання (здавання його в оренду, лізинг, реалізація тощо), скорочення строків ремонту обладнання, зниження простоїв.

3. Покращення організації та управління виробництвом, а саме: покращення забезпечення матеріально-технічними ресурсами, вдосконалення управління виробництвом на базі сучасної комп'ютерної техніки, розвиток матеріальної зацікавленості працівників, що сприяє підвищенню ефективності виробництва.

Отже, економічна сутність основних засобів є визначальною характеристикою їх значення в забезпеченні функціонування та розвитку виробництва. Тому важливе значення в дослідженні ефективності використання основних засобів відіграє оцінювання їх сучасного стану та проведення об'єктивного аналізу. Реалізація наведених дій дасть змогу покращити використання основних засобів підприємства, тобто підвищити показник фондівдачі, збільшити прибуток від реалізації та рентабельність основних виробничих засобів підприємства.

Однак дане дослідження не є вирішеним, а потребує подальшого розгляду, а саме пропонується розробити методику прогнозування ефективності використання основних засобів на основі методів множинної кореляції, яка надає можливість прогнозувати ефективність використання основних засобів підприємства на основі різноманітних чинників.

Наук. керівн. Петряєва З. Ф.

Література: 1. Булах Л. А. Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів / Л. А. Булах // Економіка АПК і природокористування. – 2006. – № 9. – С. 63–67. 2. Кіндрацька Г. І. Економічний аналіз : підручник / Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. ; за ред. проф. А. Г. Загороднього. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 487 с. 3. Мацибора В. І. Економіка підприємства : навч. посібн. для вузів / В. І. Мацибора, В. К. Збарський, Т. В. Мацибора. – К. : Каравела, 2008. – 312 с. 2. 4. Федорчук О. М. Економічна ефективність використання та відтворення основних засобів в агропромислових підприємствах / О. М. Федорчук // Таврійський науковий вісник : зб. наук. пр. – Херсон : ХДАУ, 2005. – Вип. 42. – С. 247–253.